

KANAVELIĆ

Časopis za književnost, umjetnost i znanost

Godište IX / 2023

KANAVELIĆ, časopis za književnost, umjetnost i znanost

ISSN 1849-7896 (tisak)
ISSN 2787-6047 (online)

Izdavač / Publisher

Gradska knjižnica *Ivan Vidali* - Korčula

Za izdavača / For Publisher

Milojka Skokandić

Uredništvo / Editorial Board

Tonko Barčot, Mirjana Marelić, Ivana Bakarić, Milojka Skokandić, Danijela Šegedin Borovina

Odgovorna urednica / Editor-in-Chief

Milojka Skokandić

Prijevod sažetaka na engleski jezik / Abstracts Translated by

Ivana Bakarić

Dizajn naslovnice / Cover Design

Mia McCabe

Lektura / Proofreading

Mirjana Marelić

Računalni slog i tisak / Layout and Print

Pro Dizajn, Zagreb

Naklada / Copies

200 primjeraka

Adresa uredništva / Address of the Editorial Board

Tri sulara 2, 20260 Korčula
e-mail: info@gk-korcula.hr
tel: 020/711 974

Izlazi jednom godišnje * Cijena 7,00 € * Pretplata se uplaćuje na žiro račun:

IBAN HR1724070001820400008, OTP banka d.d.,
poziv na broj HR64 7994-31987-14, opis plaćanja: za časopis Kanavelić

Ovaj broj je tiskan uz novčanu pomoć Grada Korčule, Korkyra Shippinga d.o.o.,
Ljekarne Korčula i NPKLM Vodovoda Korčula.

Online izdanje časopisa dostupno je na portalu hrvatskih znanstvenih
i stručnih časopisa Hrčak.

KANAVELIĆ

Časopis za književnost, umjetnost i znanost

Godište IX., 2023.

Gradska knjižnica
Ivan Vidali Korčula

Gradska knjižnica *Ivan Vidali*
Korčula
prosinac, 2023.

SADRŽAJ

ZNANOST.....	7
Tonko Barčot	
<i>Ivan Žuvela Šabo i njegov etnografski zapis iz 1892.</i>	<i>9</i>
Ivona Smolčić	
<i>Stjepan Gradić – autor prvoga hrvatskoga historiografskog djela.....</i>	<i>21</i>
Tonko Barčot	
<i>Trobojnice na majskom drvu kao manifest raslojavanja</i>	
<i>hrvatske političke scene u Veloj Luci krajem 19. st.....</i>	<i>32</i>
Maja Šunjić	
<i>Došljaci u tuđoj zemlji: Igre oko psefizme.....</i>	<i>42</i>
Estela Banov	
<i>Doprinosi Balde Melkova Glavića sabiranju usmene poezije.....</i>	<i>55</i>
KNJIŽEVNOST.....	75
Tugomir Matić	
<i>Večernji monolog.....</i>	<i>77</i>
<i>Ivanu Vernišu.....</i>	<i>79</i>
<i>San.....</i>	<i>80</i>
<i>Južnjačka utjeha.....</i>	<i>81</i>
<i>Krug.....</i>	<i>82</i>
Zoran Korica	
<i>Vjetar.....</i>	<i>83</i>
<i>Levijatan.....</i>	<i>84</i>
<i>Putovanje.....</i>	<i>85</i>
<i>Kuća bez krova.....</i>	<i>86</i>
PRIJEVODI.....	87
Monika Milewska	
<i>Listopad.....</i>	<i>89</i>
<i>Osvit.....</i>	<i>91</i>
<i>Sljez.....</i>	<i>92</i>
<i>Pjesmica I.....</i>	<i>93</i>
<i>Kratka svibanjska pjesmica.....</i>	<i>94</i>
<i>Povijesna analiza.....</i>	<i>95</i>
<i>10. 04. 2010.</i>	<i>97</i>
<i>Smolensk.....</i>	<i>98</i>

<i>Hrđa</i>	99
<i>Kazaljke</i>	100
<i>Muha</i>	102
Herculine Barbin <i>Herculine Barbin - moja sjećanja</i>	108
OSVRTI	117
Josip Belamarić <i>dr. sc. Goran Nikšić: Marko Andrijić: egregius et prudens magister, Korčula: Grad Korčula i Gradska knjižnica Ivan Vidali, 2022.</i>	119
Goran Kalogjera <i>Borislav Pavlovski: Pronađena riječ: antologija suvremene makedonske poezije, Zagreb: h.d.p., 2023.</i>	123
Slavčo Koviloski <i>Goran Kalogjera: Поглед отстрана - Рацин (1908-1943), Скопје : Македоника литера ; Ријека : Филозофски факултет у Ријеци, 2023.</i>	126
Jure Srhoj <i>Tvrtko Jakovina: Budimir Lončar: od Preka do vrha svijeta, Zagreb: Fraktura, 2020.</i>	130

Znanost

NEWCOMERS IN A FOREIGN LAND: CONTROVERSIES SURROUNDING THE LUMBARDA PSEPHISMA

ABSTRACT

This paper provides a detailed overview of the complaint filed in 1891 by the honorary Korčula conservator, Don Bože (Natale) Trojanis, accusing renowned researchers of Korčula's heritage, Vid Vuletić Vukasović, and Frano Radić, of the illegal removal of the Lumbarda psephisma from the island of Korčula. The narrative unveils Trojanis's conservatism in contrast to the fervent, activist approach of Radić and Vuletić Vukasović.

KEY WORDS: *psephisma, Vid Vuletić Vukasović, Frano Radić, Božo Trojanis, Lumbarda, Korčula, 19th century*

Estela BANOV
Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet
estela.banov@uniri.hr

UDK: 82.0:39
Prethodno priopćenje
Preliminary report
Primljeno: 28. studenoga 2023.

DOPRINOS BALDE MELKOVA GLAVIĆA SABIRANJU USMENE POEZIJE

SAŽETAK

U radu se prikazuje sadržaj rukopisnih i tiskanih zbirki zapisa usmene poezije Balde Melkova Glavića (1841-1910). On je zapisivao narodne pjesme između 1865. i 1885. godine na otocima Mljet, Korčula i Šipan te u Dubrovniku i okolnim mjestima. Na kraju tog razdoblja, svoju je rukopisnu zbirku poklonio Matici hrvatskoj. Rukopis sadrži 709 tekstova zabilježenih u 119 svezaka te obuhvaća više od 100 000 zapisanih stihova i danas je pohranjen u Arhivu Odsjeka za etnologiju HAZU pod oznakom MH 179 a-i. Brojni su istraživači usmene poezije isticali vrijednost ove zbirke i naveli kako estetska kvaliteta zapisa i njihova kulturološka obilježja predstavljaju vrijedan znanstveni resurs te da ona zaslužuje cjelovito objavljivanje. Tiskanje prvog dijela cjelovitog rukopisa Balde Glavića s podacima o kazivačima i pjevačima pjesama u ediciji *Rukopisna baština* Matice hrvatske 2022. godine vrijedan je doprinos znanstvenom proučavanju usmene poezije dalmatinskog juga iz vremena dok su još brojni tekstovi pjesama bili u usmenom optjecaju.

KLJUČNE RIJEČI: *Arhiv Odsjeka za etnologiju HAZU, balade, Baldo Melkov Glavić, junačka poezija, Matica hrvatska, rukopisni zapisi, usmena poezija, Korčula, Šipan, Mljet, Dubrovnik*

Baldo Glavić i njegove rukopisne i tiskane zbirke usmene poezije

Baldo Melkov Glavić¹ jedan je od sakupljača usmene poezije južne Dalmaciji koji je djelovao u drugoj polovini 19. stoljeća. Za povijest hrvatske usmene književnosti osobito je važna njegova rukopisna zbirka koja se sastoji od 119 svezaka i danas je pohranjen u *Arhivu* Odsjeka za etnologiju HAZU pod oznakom MH 179 a-i. No pored ove veće rukopisne zbirke, u istom se *Arhivu* čuvaju još neki rukopisi istog zapisivača, a dio rukopisne ostavštine, među kojom i starije zapise pjesama koje su ušle konačnu verziju rukopisa dostavljenog Matici, otkupio je *Institut za narodnu umjetnost* (danas *Institut za etnologiju i folkloristiku*) u Zagrebu od Glavićevih nasljednika sa Šipana (Bošković-Stulli 1962a, 54). U izvornom je rukopisu navedeno kako sadrži pjesme koje je njegov autor zapisao u razdoblju između 1865. i 1885. godine. Podatak o početku nastajanja zbirke svjedoči da je njegov interes za usmenu poeziju prethodio *Pozivu za sabiranje narodnih pjesama* koji je Matica hrvatska objavila u studenom 1877. godine. Nije dokumentirano je li već tada zapisivao i imena kazivača i kazivačica i podatke o njihovom životu ili su oni tek uključivani tek nakon objavljenog *Poziva* i autorove odluke da tekstove pjesama dostavi Matici.

Nakon što je svoju veliku rukopisnu zbirku dostavio kako bi stručnjaci zaduženi za pripremu Matičinog izdanja *Hrvatskih narodnih pjesama* iz njega probrali najkvalitetnije tekstove, Baldo Glavić htio je rezultate svog sabiračkog rada predstaviti čitateljstvu u tiskanom obliku. Tako je na poticaj dubrovačkog nakladnika Dragutina Pretnera za tisak priredio dvije zbirke sabranih pjesama koje su tiskane u Dubrovniku još za njegova života. Prva nosi naslov *Narodne pjesme, iz usta i rukopisa, zbirka I.* i imala je dva izdanja i to 1889. i 1895. Kao što je u njenom naslovu navedeno, osim Glavićevih zapisa prema kazivanju pjevača i kazivača (24 pjesme), ona sadrži i grupu pjesama prepisanih iz rukopisa (31 pjesma). Za pjesme koje je zapisivač čuo od kazivača tradicijske poezije uz naslov tiskanih pjesama u bilješci se navodi tko je kazivao svaku od pjesama i od koga ju je čuo. Anica Begin iz Luke na Šipanu kazivala mu je 13 od ovdje navedenih pjesama, a deset pjesama čuo je u Dubrovniku od pedesetogodišnjeg slijepog pjevača Vlaha Obuljena koji je naveo kako je neke od pjesama i spjevao. Uz pjesme iz rukopisa u bilješkama su navedeni

¹ Glavić, Baldo Melkov, (Luka Šipanska, 30. XI. 1841 – Luka Šipanska, 8. VII. 1910) bio je hrvatski skupljač narodnih pjesama. Nakon završenih teoloških nauka u Zadru, službovao kao župnik u Maranovićimana Mljetu 1868.-73. i u Blatu na Korčuli do 1881. te kao profesor sjemeništa u Dubrovniku do 1890., kada se, oslijepivši, kao počasni kanonik Dubrovačke biskupije povukao u Luku na Šipanu (Humski 1998).

autori tih rukopisa pa se i tu može pretpostaviti da su se neki od njih okušali u versificiranju. Tako ovi tekstovi svjedoče o međusobnim utjecajima usmene i pisane tradicije. Te bi se pjesme, u skladu sa suvremenom terminologijom, većim dijelom mogle smatrati primjerima pučke književnosti i one su zanimljiv primjer cirkulacije motiva i cjelovitih tekstova na dalmatinskom jugu. Veći broj pjesama iz ove skupine potječe s otoka Korčule i to jedna pjesma iz rukopisa Ivana Markovine iz Lumbarde, po četiri iz rukopisa A. Oreba iz Vele Luke i J. Franulovića iz Blata te petnaest pjesama iz rukopisa I. Šegedina iz Žrnova. S izuzetkom Ivana Markovine, imena autora rukopisa nisu navedena u *Imeniku osoba* koje su pjesme kazivale pridodanog rukopisu koji je zapisivač dostavio Matici.

Druga zbirka pod naslovom *Narodne pjesme, iz naroda za narod, zbirka II* objavljena je 1897. te je sve pjesme koje su u nju uključene Baldo Melkov Glavić zapisao prema pjevanju Anice Begin oko 1887. godine. Nakon kraćeg predgovora ovoj knjizi u kojem veliča ljepote narodnih pjesama, autor zapisa donosi podatke o životu ove pjevačice kako bi čitateljima zbirke upotpunio spoznaje o načinu prijenosa i pamćenja usmene poezije:

Begin Anica rodi se u Luci na Šipanu na 19. studenoga 1816; udovica p. Šimuna, kućom Kalafatović, kći p. Antuna, neprekidnim stanovanjem boravila u svome zavičaju, bavila se pašom, kućnijem i težačijem poslovima a najveće ribanjem u očevoj i bratinskoj družbi; seljanka neuka, nikakve škole nikada nepohagjala, pa tako ni do danas ni jednoga slova neupoznala, ali naravno vrlo darovita ženska glava, i pravo čudo ljucke pameti, još je i danas pod teretom svojijeh teških godina kadra naučiti pjesmu što je samo jednom čuje, ako god joj samo igje po čudi, inače je i ne sluša. Nazad desetak godina kazala mi u pero mimo ostale premnoge još i sve ove Pjesme, što u ovoj knjizi, bez promjene, na bio svijet izlaze. (Glavić 1897: 5)

Ovdje je riječ o gotovo potpuno istom tekstu koji je naveden u *Imeniku osoba* koje su pjesme kazivale (Glavić 2022: 981-982).

Pjesme iz rukopisa Balde Glavića u Matičinoj edicije *Hrvatske narodne pjesme*

S početkom romantičarskog interesa za usmeno stvaralaštvo u prvim desetljećima 19. stoljeća gotovo da nije postojao interes za kazivače i pjevače

tekstova usmene poezije. Na tragu Herderove koncepcije o narodnom pjesništvu kao kolektivnom znanju naroda, tekstovi su se shvaćali kao izraz duha naroda, a poetska uloga njihovih prenositelja bila je zanemarivana. Tako i većina starijih tiskanih zbirki usmene poezije najčešće nije donosila podatke o kazivačima i kazivačicama pojedinih tekstova, a nerijetko ne bi bilježile niti mjesto u kojem je zapisan pojedini tekst.

Ubrzo nakon što su na skupštini 29. studenog 1874. prihvaćena nova pravila i promijenjeno ime *Matice ilirske* u *Maticu hrvatsku* (Ravlić 1963: 97), počelo se je razmišljati o objavljivanju velikog zbornika *Hrvatskih narodnih pjesama*. Matica je već bila dobila više rukopisnih zbirki koje su nastajale u ranijim desetljećima, a među kojima i zbirke Mihovila Pavlinovića, Nikole Tommasea, Šime Ljubića i Miroslava Alačevića iz Dalmacije, a svoje su rukopisne zbirke poklonili i tadašnji Matičin predsjednik Ivan Kukuljević, zatim Dragutin Rakovac, Tadija Smičiklas (*93 junačke i ženske pjesme, sabrane oko god. 1860. u Žumberku*) i neki drugi zapisivači. Neki su od tih sakupljača namjeravali samostalno objaviti sabranu građu no iz različitih razloga to nije bilo moguće.

Tijekom 1876. potaknuta je i suradnja s Akademijom pa su na *Matičinu* sjednicu 24. lipnja 1877. pozvani i njezin predsjednik Franjo Rački i Armin Pavić, ali nakon razmjene mišljenja nije odlučeno tko će izabrati i uređivati zbornik (Ravlić 1963: 100). Nakon toga se krenulo u oblikovanje teksta poziva *Matice hrvatske* za sabiranje tekstova narodnih pjesama koji je napisao Tadija Smičiklas. *Poziv* je objavljen 24. studenoga 1877. u broju 47. 9. godišta *Vienca*. (str. 766-768) te je potpisan od strane *Uprave "Matice hrvatske"*. U njemu je, uz naglasak na točnom i preciznom bilježenju tekstova pjesama, postavljen i zahtjev za bilježenjem imena kazivača usmenih pjesama. Brojni su kulturni djelatnici diljem hrvatskih zemalja bili potaknuti *Pozivom* koji je tiskan u nizu mjesnih glasila te su Matici pristizali rukopisni zbornici iz raznih krajeva. To je potaknulo dalje rasprave o uređivanju planiranih tiskanih izdanja te je sredinom 1885. godine na pripremi izdanja počeo raditi profesor zagrebačke velike gimnazije Ivan Broz i odlučilo se o namjeni izdanja, a to je bilo „podati narodu hrvatskomu lijepu knjigu, kojom će se moći koristovati i učeni svijet.“ (HNP 1 1896: XIX). Nakon što su 1896. počele izlaziti *Hrvatske narodne pjesme*, uz sve su tekstove bili navedeni i podaci o zbirci iz koje su pjesme preuzete, a tamo gdje je to bilo zabilježeno, navedena su i imena njihovih pjevača ili kazivača.

Epska je poezija tijekom 19. stoljeća imala viši društveni status od lirike, a klasifikacija usmena poezije, odnosno kako su je tada filolozi i folkloristi nazivali, narodnih pjesama na junačke i ženske prevladavala je u većini tiskanih zbirki. Takva je podjela imala ishodište u zbirkama Vuka Stefanovića Karadžića. Budući da je skupina hrvatskih filologa koja se u jezikoslovlju najčešće naziva hrvatskim vukovcima odigrala ključnu ulogu u priređivanju rukopisa Matice hrvatske za tisak i uređivanju edicije *Hrvatske narodne pjesme*, zbirke su slijedile terminologiju koju je u objavljivanju usmene poezije koristio Karadžić te su bile podijeljene na *junačke pjesme*, kojima su pripadale knjige I (1896), II (1897), III (1898), IV (1899), VIII (1939) i IX (1940) i na ženske pjesme koje su obuhvaćale sveske V (1909), VI (1914), VII (1929) i X (1942).

U svim tiskanim antologijskim kolekcijama usmene književnosti u izdanju Matice hrvatske počevši od prve opsežne desetosveščane zbirke koja je izlazila od 1896. do 1942. godine, pa preko izdanja usmene poezije u svescima 23. – 25. edicije *Pet stoljeća hrvatske književnosti* iz šezdesetih godina prošlog stoljeća i novijih izdanja iz edicije *Stoljeća hrvatske književnosti* pa sve do obnovljene edicije *Hrvatske narodne pjesme. Rukopisna baština*, primjeri usmene poezije iz Dalmacije, a posebno rukopisnih zbirki obitelji Alačević, Nikole Tommasea, Mihovila Pavlinovića, Andre Murata i Balde Glavića čine svojim udjelom veliki, a poetičkim i estetičkim osobinama važan dio tiskane građe.

Splitski *Književni krug* je devedesetih godina dvadesetog stoljeća objavio i antologije usmene poezije iz Dalmacije gdje je antologiju lirskih pjesama *Tanahna galija* priredila Tanja Perić-Polonijo, a antologiju epskih usmenih pjesama *Zmaj, junak, vila* Davor Dukić. Obje uključuju brojne estetski vrijedne primjere iz Glavićeva rukopisa.

Točno sto godina nakon objavljivanja prvog sveska edicije *Hrvatske narodne pjesme*, 1996. godine, započela je Matica hrvatska s izdavanjem biblioteke *Hrvatske narodne pjesme. Rukopisna baština* uz oznaku *Novi niz*. Do sada je u ovom nizu tiskano pet svezaka vrijedne rukopisne baštine koja se čuva u *Arhivu* Odsjeka za etnologiju Hrvatske Akademije (Batina 2022: 9). Metodologija priređivanja starijih izdanja razlikuje se od suvremenog pristupa jer tiskana izdanja iz 20. i 21. stoljeća prezentiraju cjelovite rukopisne zbirke pojedinih sabirača, dok su starija izdanja bila tematski i žanrovski određena, a pristupi su djelomice ovisili i o priređivačima pojedinih izdanja. Najnovije izdanje prvog dijela rukopisa Balde Glavića upotpunjeno je *Uvodom*

u čitanje *Narodnih pjesama Balda Melkova Glavića* koji je sastavila izvrsna poznavateljica rukopisa usmene poetske baštine Klementina Batina. Ona ovdje navodi i niz drugih, manje spominjanih, rukopisnih zbirki usmene poezije nastalih krajem 19. stoljeća na prostorima Dubrovnika, Dubrovačkog primorja i Elafitskog otočja (Batina 2022: 6-7). U nastavku autorica navodi kako je rukopis Balda Glavića najopsežnija zbirka narodnih pjesama u cijelom korpusu Matice hrvatske te opisuje sadržaj cjelovitog rukopisa s osvrtom na sadržaj prve objavljene knjige u kojoj su tiskane 122 junačke pjesme. U ovom izdanju prevladavaju pjesme koje su zapisivaču kazivali muški kazivači, među kojima je najveći broj objavljenih pjesama pjevao slijepi pjevač iz Luke na Šipanu Gusto Agačić (43 pjesme).

Folkloristi i antologičari o zbirci Balda Glavića

Brojni su istraživači usmene poezije, među kojima Nikola Andrić, Matija Murko, Maja Bošković-Stulli, Tanja Perić Polonijo, Davor Dukić i drugi, isticali vrijednost ove zbirke te je u više navrata isticano kako ona zaslužuje da bude objavljena u cjelini.

Nikola Andrić jedan je od priređivača *Matičine* edicije *Hrvatske narodne pjesme* koji je uredio šest od deset knjiga pjesama objavljenih između 1909. i 1942. godine. Andrić je nastavio rad svojih prethodnika - Ivana Broza, Stjepana Bosanca i Luke Marijanovića - koji su priredili prva četiri sveska junačkih pjesama objavljena od 1896. do 1899. Ovaj je autor počeo pisati o sabiračima usmene poezije u Dalmaciji u *Glasi Matice hrvatske* 1908. godine, te je spoznaje o njihovu radu koristio u kasnijoj pripremi antologijskih izdanja *Hrvatskih narodnih pjesama*. Baldo Glaviću posvetio je dva priloga (Andrić 1908: I. dio br. 19. str. 156-159; II. dio br. 20 str. 164-167) u kojima se posebno osvrnuo na pjevačice s južnodalmatinskih otoka. Naveo je neke od kazivačica od kojih je Baldo Glavić zapisivao pjesme, a zatim je opširnije pisao o nekima od pjesmama koje su kasnije bile objavljene u petoj i šestoj knjizi *Hrvatskih narodnih pjesama* za koje je već tada započeo odabirati tekstove. Posebno se osvrnuo na pjesme Anice Begin, a onda je pisao i o Mariji Peš s otoka Mljeta, Mari Fortunić s otoka Šipana te o Jaki Korunić i Jakici Tomašić iz Smokvice na otoku Korčuli. Ovaj je dio opisa zaključio pohvalom sabiratelju zbirke te je tu prvi puta istaknuo kako umjetničku, tako i znanstvenu vrijednost cjelovitog rukopisa:

Ovako besprimjerno krasnih pjesama prepuni su *hrvatski otoci*, a Glavić je učinio najveću zadužbinu, koja se mogla učiniti, što je tolike stotine ovakovih pjesama ispisao iz duše narodne s najvećom rigoroznošću i najdubljim poštovanjem, koje se može odati narodnom geniju. Njegova bi zbirka zaslužila – kao i Pavlinovićeve i Marjanovićeve – da se s vremenom izda u posebnoj ediciji, jer u ograničenom zborniku “Matičinih” izdanja na žalost ne može ni deseti dio njegovih pjesama doći do uvažanja, koje zaslužuju u svakom pogledu. Da se njegove krasne pjesme samo u izvodu ekscerpiraju, iznosile bi omašnu knjigu. A bilo bi neophodno posebno izdanje radi njihove, koliko umjetničke, toliko i *naučne* vanredne vrijednosti. (Andrić 1908: 166)

Matija Murko je u studiji o usmenoj epici *Tragom srpsko-hrvatske narodne epike* pojam narodne epike vezao na terminologiju koju je u proučavanje usmene poezije uključio Vuk Stefanović Karadžić (Murko 1951: 54). Pišući o *Matičinih* rukopisima, Murko je izrazio žaljenje što je iz ukupne rukopisne građe tiskan relativno mali dio vrijednih pjesama, a posebno se prema Andrićevim podacima osvrnuo na zbirku Balde Melkova Glavića (Murko 1951: 278). U tom dijelu piše kako je Akademija *Matici* prepustila brigu o rukopisnim zbirkama, no već je u srpnju 1951. potpisan ugovor kojim su Akademiji predani rukopisi na čuvanje. Zahvaljujući tome, *Novi niz Hrvatskih narodnih pjesama* nastao je suradnjom HAZU, Matice hrvatske i Instituta za etnologiju i folkloristiku.

Maja Bošković Stulli objavila je u 40. svesku *Zbornika za narodni život i običaje* 1962. godine opsežnu studiju o Baldi Glaviću. Ona navodi kako je ovaj vrijedni sakupljač usmene baštine pjesme počeo sabirati još dok je u razdoblju između 1868. i 1873. godine službovao kao župnik u Maranovićima na Mljetu. Iz toga je vidljivo kako je njegov interes za usmenu poeziju prethodio *Matičinu Pozivu* na njeno sabiranje iz 1877. godine. U istoj studiji komentirala je i Andrićeve napomene o klasifikaciji te je izdvojila njegov termin “stihovana pripovijest”. U nastavku se osvrnula i na terminologiju Matije Murka iz ranije navedene studije. Autorica ističe kako pjesme iz ove rukopisne zbirke tematski šire standardni tematsko-motivski raspon junačkih pjesama. U studiji pod naslovom *Sižei narodnih bajki u hrvatskosrpskim epskim pjesmama* objavljenoj iste godine u časopisu *Narodna umjetnost*, spomenula je i analizirala neke pjesme Glavićevog rukopisnog zbornika koje sadrže mitske motive i preuzimaju fabule iz bajki te se posebno osvrnula na međunarodno proširene teme i sižee koji se

paralelno javljaju u proznim i stihovanim usmenim pripovjednim tekstovima. Veći broj tih primjera godinu dana kasnije ušao je u drugu knjigu epskih pjesama objavljenu kao 25. svezak edicije PSHK. Polazeći od podatka kako je Baldo Glavić veliki broj pjesama zapisao od ženskih kazivačica, autorica je posebnu pozornost posvetila karakterizaciji ženskih likova u pjesmama i uočila sklonost tipiziranju i idealizaciji odnosno crno-bijelom prikazu: junakinje su ili izraziti dobre i požrtvovne ili su spletkarice i prevarantice.

Čini mi se sigurnim jedno: ovako superiorno oblikovani ženski tipovi javljaju se, osobito u ženskih kazivačica, kao ustuk, kao kompenzacija, možda i kao mala osveta za nedovoljno humani odnos prema ženama u epskoj narodnoj pjesmi (i u životu) ali se, oni ipak ne izdvajaju iz cjelovitog okvira poimanja idealne vjerne i podložne žene u narodnoj pjesmi. (Bošković-Stulli 1962a: 59)

Komparirajući primjere Glavićevih zapisa s Bogišićevim izdanjem starih pjesama iz zapisa i ova studija ističe važnost objavljivanja cjelovite zbirke, posebno zbog boljeg razumijevanja razvojnih osobina naše usmene književnosti (Bošković-Stulli 1962a: 69).

O antologijskoj vrijednosti pjesama koje je Baldo Glavić zapisao od svojih kazivačica i kazivača svjedoči činjenica da su one često uključivane u reprezentativna izdanja hrvatske usmene poezije. Tako, primjerice, desetosveščana edicija *Hrvatske narodne pjesme* sadrži 74 primjera cjelovitih tekstova pjesama ove zbirke, a u dodacima se još spominje i desetak varijanti². Glavićevoj su zbirki pozornost posvetili već priređivači prvih dviju knjiga, Ivan Broz i Stjepan Bosanac koji su ediciju započeli primjerima junačkih pjesama te su, prema Bosančevim riječima, u prvi svezak uključili “junačke pjesme najstarije” a u drugi pjesme o Kraljeviću Marku (HNP 1 1896: XXIII). Svaka od tih dviju knjiga uključila je u glavni tekst zbirke po 12 primjera iz ovog rukopisa uz nekoliko fragmenata u dodacima koji spominju varijante pjesama. Većinu kasnije objavljenih zbirki ove edicije (HNP 5-10) za tisak je priredio Nikola Andrić. Nakon opisa pojedinih pregledanih rukopisa objavljenih u *Glasi Matice hrvatske*, Andrić je u predgovorima pete i šeste knjige s podnaslovima *Drugi odio: ženske pjesme* pisao i o terminologiji i klasifikaciji usmene poezije.

² Maja Bošković-Stulli opisujući rukopisnu ostavštinu Balde Melkova Glavića navodi kako je u deset knjiga Matičine zbirke objavljeno oko 80 pjesama (Bošković-Stulli 1962a: 54), dok je Tanja Perić-Polonijo u *Popisu usmenih lirskih pjesama iz Dalmacije objavljenih u antologijama Matice hrvatske* priloženom antologiji *Tanahna galija* navela ukupno 43 pjesme iz Glavićevih zapisa tiskanih u knjigama 5, 6, 7 i 10 *Hrvatskih narodnih pjesama* (Perić-Polonijo 1996: 438-463).

Klasifikacija usmene poezije i vrste pjesama u Glavićevim zapisima

Nikola Andrić započeo je svoj opis rukopisa Balde Glavića navođenjem skupina pjesama u koje je sam sakupljač razvrstao tekstove. Uočio je da najveći broj sabranih pjesama pripada skupini junačkih pjesama u kojoj je zapisano 297 pjesama razvrstanih u 97 svezaka (sv. I-XCVII). Prema klasifikaciji samog zapisivača, rukopis koji je predao Matici hrvatskoj u nastavku sadrži:

pjesme narodne satire (sv. XCVIII-CI), bugarštice (sv. CII-CIV), ženske (lirske) kršćanske i turske pjesme (sv. CV-CXVI), kraće usmenoknjiževne oblike - kolende, molitve, počasnice, uspavanke, svatovske pjesme, igre i zagonetke (sv. CXVII-CXVIII) te *Imenik osoba* koje su mu pjesme kazivale uključujući i popis lokaliteta (sv. CXIX). (Batina 2022: 11)

Andrić govori o poteškoćama u razvrstavanju pojedinih primjera te dvoji je li sam sabirač svugdje točno razvrstao pojedine primjere te naglašava zastupljenost prijelaznog područja između junačkih i ženskih pjesama u Glavićevim zapisima (Andrić 1908: 156).

Dominacija Vukovske filološke tradicije u hrvatskim lingvističkim istraživanjima posljednjih desetljeća 19. stoljeća očitovala se i u filološkim istraživanjima usmene književnosti. Istraživači i izdavači zbirki prihvaćali su Vukovu klasifikaciju poezije na junačku i žensku, no priroda sabrane građe, posebno u priobalnim hrvatskim krajevima, vodila je ka izdvajanju prijelaznog područja između ove dvije skupine. Nikola Andrić započinje predgovor 5. sveska *Hrvatskih narodnih pjesama* (koja je ujedno i prva knjiga drugog ciklusa koji su Matičini stručnjaci odlučili nasloviti *Odio drugi: ženske pjesme*) problematiziranjem pojma “ženskih pjesama”. U okolnostima kada su vodeći hrvatski filolozi pripadali krugu “hrvatskih vukovaca”, Karadžićev je autoritet vezano uz usmenu poeziju bio neupitan, pa Andrić na početku navodi njegove riječi iz predgovora zbirke ženskih pjesama iz 1824. godine „kako je pokatkad teško odrediti, koja pjesma pada u žensko, a koja u muško kolo“ (Andrić HNP 5 1909: XII).

Andrić pjesme 5. sveska u predgovoru određuje kao “polumuške pjesme”, ali je u podnaslovu knjige ipak koristio suvremenije određenje bliže terminologiji drugih europskih naroda *Balade i romance* tvrdeći kako ih se najviše sačuvalo u Dalmaciji i na jadranskim otocima. Uočava i kako su ih Matičinim sabiračima uglavnom kazivale starije žene te navodi da se one baš

svojom dužinom, ali i arhaičnošću razlikuju od kraćih pjesama koje pjevaju djevojke (Andrić HNP 5 1909: XII-XIII). U ovoj je knjizi Andrić tiskao 18 pjesama Glavićeve zbirke. Pjesme 6. sveska nazvane su u podnaslovu pričalicama i lakrdijama, a u ovoj su knjizi tiskane 22 pjesme iz Glavićeva rukopisa od čega 7 prema kazivanju Anice Begin. Definirajući pojam iz naslova zbirke Andrić piše:

Imenom “pričalice” nazvao sam pjesme, koje pričaju i opisuju “ženski” događaj bez tragičkog i tužnog završetka. (Andrić HNP 6 1914: V)

U obje knjige duljih lirsko-epskih pjesama Nikola Andrić uvrstio je brojne primjere iz zapisa koje su Matici dostavili zapisivači iz Dalmacije, posebno s otoka. Već je u prilogu o sakupljačima istaknuo važnost te skupine pjesama za razumijevanje povijesti usmenog narativnog pjesništva:

O ovim “polumuškim” i “poluženskim” pjesmama dalo bi se vrlo mnogo razgovarati, a možda ćemo doskora baš s njihovom pomoću pokušati da razjasnimo glavno pitanje o evoluciji junačkih naših pjesama. (Andrić 1908: 156)

Andrić je uputio i na problem postojanja većeg broja varijanti za pojedine tematsko-motivske skupine te je tako na primjeru proučenog velikog broja ranije neobjavljenih pjesama iz Matičinih rukopisa opisao tehniku improvizacije karakterističnu za izvedbu duljih narativnih usmenih pjesama:

(...) nema ih takovih, koje bi se po svom osnovnom sadržaju i izvedbi podudarale s Matičinim pjesmama, jer je danas već potpuno utvrđena – Murkovim fonografskim studijama – moja tvrdnja da narodnih pjesama nigdje nema istih, pa da ni isti pjevač i kazivač po drugi put ne umije pjevati ili kazivati pjesmu onako, kako ju je prije, čak i istoga dana, kazivao. (Andrić HNP 6 1914: VIII)

Ova su opažanja na primjeru prvenstveno usmene građe zapisane u hrvatskom priobalju vodila ka teorijskim uopćavanjima o značenju formula i usmenih obrazaca za pamćenje i dalji usmeni prijenos tradicijske poezije. Zato valja uočiti i da je problem klasifikacije usmene poezije s ovom rukopisnom zbirkom povezala i vrsna stručnjakinja kao što je Maja Bošković-Stulli:

Glavićeva zbirka, kao malo koja druga, raskriva u svoj punoći problem razvrstanja naših epskih narodnih pjesama, nameće pitanje o tome što su zapravo te tzv. junačke pjesme i po kojem se kriteriju one svrstavaju u uskočko – hajdučke i ostale cikluse. (Bošković-Stulli 1962a: 55)

Kao doprinos klasifikaciji usmene poezije Andrić je uveo pojam

“stihovane pripovijesti” za pjesme koje “nisu ni junačke ni ženske nego nešto posebno”:

Glavićevi kazivači i kazivačice odlikuju se među svim rapsodima “Matičinih” zbornika još i time, da su umjeli kazivati velik broj stihovanih pripovijesti, za koje bi se možda dala udesiti posebna knjiga. Spominjem samo “Ženidbu Hasanage Čengića”, “Maru Zagorku, sestru Nikolinu”³, i “Anicu, robinju budimskog kralja”⁴. Pjesme su ogromne, a zanimivost fabule i konsekvantnost provedbe kao i sila pripovjedačkih epizoda i detaljnosti upravo vanredna. Prema sastavu ovih – i mnogih drugih – pjesama ovoga zbornika, ne bi se one mogle staviti ni pod generalni natpis običnih junačkih ni običnih ženskih pjesama. To je nešto sasvim osobito, što bi trebalo zasebno obraditi. (Andrić 1908: 166)

Iako je izdvojio specifične poetičke osobine navedenih pjesama, Nikola Andrić nije ih uvrstio u antologije koje je priredio. Razlog je tome, vjerojatno, u činjenici da je riječ o duljim narativnim pjesmama koje, iako nisu tipični primjeri junačkih pjesama, nisu mogle biti niti uvrštene među balade i romance 5. knjige, pa ni među pričalice kojima je ovaj autor posvetio 6. knjigu *Hrvatskih narodnih pjesama*.

Priređujući drugi svezak epskih pjesama za ediciju *Pet stoljeća hrvatske književnosti* 1964. godine, Maja Bošković-Stulli je terminološki izdvojila pjesme bajke i novelističke pjesme te je u ovu antologiju uključila i više primjera pjesama iz Glavićeve zbirke. U zbirci su po prvi puta tiskane dvije pjesme-bajke iz Glavićeve zbirke i to pjesma br. 5. *Relja Krilatnik i zmaj od Jastreba* prema kazivanju Guste Agačića i br. 10. *Bečka ćesarica – huda ukosnica* koju je kazivala Anica Begin i dvije prethodno navedene novelističke pjesme – br. 25. *Oteto čedo budimskog kralja* koju je Glaviću pjevao Gusto Agačić i 27. *Udaja Mare Zagorke za kralja od Budima* iz repertoara tridesetogodišnje djevojke Vice Glavić iz Luke na Šipanu. U ovoj su antologiji usmene epike objavljene još četiri pjesme iz iste rukopisne zbirke koje su ranije izišle u ediciji *Hrvatske narodne pjesme*: br. 1. *Pogibija Markove vjerenice* (HNP 2 br. 29),

³ Rkp. br. 98. (Perić Polonijo; Batina i Dimšić 2022: 779-789) kazivala Glavić Vice pok. Balda, iz Luke na Šipanu, a čula od Kate Kalafatović pok. Antuna iz Luke na Šipanu, broji 414 stihova. Objavljena i u zbirkama *Epskih pjesama* PSHK 25 br. 27. pod naslovom *Udaja Mare Zagorke za kralja od Budima* (Bošković-Stulli 1964: 203-213) i SHK II br. 17. pod naslovom *Mara Zagorka, sestra Nikolina* (Dukić 2004b: 183-193).

⁴ Rkp. br. 87. (Perić Polonijo; Batina i Dimšić 2022: 703-719) kazivao Agačić Gusto p. Franja rođen u Luci na Šipanu, a čuo od Ivana Puljiza rodom iz Ošljega / selo Stonu na Sjever / broji 655 stihova. Objavljena u PSHK 25 br. 25. pod naslovom *Oteto čedo budimskog kralja* (Bošković-Stulli 1964: 185-201) i SHK II br. 14 (Dukić 2004b: 147-163).

br. 12. *Carević Jovan i nemila majka* (HNP 1 br. 45), br. 13. *Zmija mladoženja* (HNP 1 br. 33) i br. 29. *Kosturka djevojka strijelja Hrelju Bošnjana* (HNP 2 br. 46), a u poglavlju u kojem se navode podaci o pjesmama i nekim njihovim varijantama iz ove se rukopisne zbirke kao i iz tiskanog izdanja Balde Melkova Glavića iz 1887. godine navode se varijante za gotovo polovinu objavljenih pjesama.

Kazivačice i kazivači usmenih pjesama iz zapisa Balde Glavića

Rukopisni se zbornik Balde Melkova Glavića osim po svom velikom obimu, od dijela rukopisnih zbirki izdvaja i po estetskoj kvaliteti sabranih pjesama. Repertoar zbirke uglavnom se odnosi na pjesme koje su bile u usmenom optjecaju na prostoru juga Dalmacije i dijela Hercegovine sredinom druge polovice 19. stoljeća. Pri nastanku ove zbirke, zapisivač je pjesme bilježio prema kazivanju velikog broja kazivača i kazivačica, a ujedno se radi i o jednoj zbirci gdje nisu navedena samo imena kazivača, već se za veći broj pjesama navodi i od koga su ih čule i naučile osobe koje su kazivale pjesme te su tako podaci o usmenom prijenosu pjesama potpuniji i precizniji nego u većini ostalih zbirki proizišlih iz Matičina poziva.

Posljednja bilježnica ovog rukopisa sadrži popis devedeset izvora za sabrane pjesme. Ovaj popis između ostaloga sadrži i podatke od koga je pojedini kazivač ili kazivačica čuo pojedinu zabilježenu pjesmu. Među njima se navodi 37 muških izvođača, 48 pjevačica i kazivačica te dvije skupine od kojih se jedna odnosi na djecu, a drugu čine Blačani s otoka Korčule koji su kolendavali pred kućnim vratima. Na popisu su navedena i imena trojice školovanih muškaraca (među njima je i sastavljač zbirke) koji su tekstove pojedinih pjesama pribavili iz već postojećih rukopisa pa se uz njih ne navode imena kazivača tih tekstova. Priređivačice petog sveska *Rukopisne baštine* u *Novom nizu Hrvatskih narodnih pjesama* Matice hrvatske, objavile su uz prve 122 junačke pjesme iz Glavićeve zbirke koje su zapisane u svescima označenim rednim brojevima od I. do XXXVIII. (MH 179 a, b i c) i posljednji CXIX sveščić koji sadrži *Imenik osoba* koje su pjesme kazivale uključujući i popis lokaliteta (Batina 2022: 11).

Za najnovije je izdanje pjesama iz rukopisa Balde Melkova Glavića karakteristično da su ispod naslova pjesama navedena imena kazivača i kazivačica pjesama, a na kraju pjesme navodi se mjesto u kojem je pojedina

pjesma zapisana. Takvo je bilježenje važno i zbog migracije pojedinih pjevača i kazivača, isto kao i bilješke od koga su pojedine pjesme naučili.

Iz podataka o pojedinim zapisima u *Imeniku osoba*, vidljivo je da nije ustaljen slučaj da su kazivačice pjesme učile isključivo od drugih žena, kao niti da su kazivači pjevali samo pjesme naučene od drugih muškaraca pa rodna klasifikacija poezije prema Karadžićevu modelu baš ovdje pokazuje svoje manjkavosti. Posebno su česte situacije da su dobre pjevačice i kazivačice koje su znale veliki broj tekstova pjesama i to ne samo ženskih nego i junačkih, neke od pjesama čule i naučile od muškaraca, najčešće od članova obitelji – očeva ili braće.

Bilješke koje je Baldo Glavić naveo o procesu usvajanja tekstova usmenih pjesama vodile su Nikolu Andrića na zaključke o repertoaru koji mijenja rod nositelja.

Pitanje u kojoj su mjeri izvođači i izvođačice tekstova usmene poezije poznavali pismo i mogli se služiti ranijim tiskanim izdanjima i zbirkama narodne poezije bilo je aktualno u prvim desetljećima 20. stoljeća. Iako se tekstovima usmenih pjesama obrazac listovne komunikacije koristio kao formulativan iskaz u narativnom prevladavanju prostornih udaljenosti, na kraju navodimo tri primjera objavljenih pjesama iz rukopisne zbirke Balde Glavića u kojima pjesme govore o procesima čitanja i pisanja i komunikaciji u koje su uključene junakinje.

Među zajedničke osobine ranije spomenutih pjesama *Anica, robinju budimskoga kralja* i *Mara Zagorka, sestra Nikolina* spada i karakterizacija njihovih protagonistica kao pismenih djevojaka koje uspješno koriste stečenu komunikacijsku vještinu privodeći tako radnju sretnom završetku. Još jedna takva junakinja je i Asan-aginica po kojoj je naslovljena pjesma broj 3 tiskana u zbirci *Narodne pjesme, iz usta i rukopisa* objavljenoj 1889. godine.⁵ Osim imena glavne junakinje, ova pjesma nije sadržajno niti tematski čvršće povezana s poznatom *Asan-aginicom* iz Fortisova *Putu po Dalmaciji*. Na početku ove pjesme Asan-aga se razboli i nakon dulje bolesti premine, a Asan-aginica ostaje sama s devet sinova. Radnja ove pjesme zapliće se oko odnos između majke, najmlađeg sina i nevjeste koju je on doveo u kuću. Zajednička specifičnost svih triju fiktivnih junakinja, vještina čitanja i pisanja, odudara od stvarne situacije među stanovnicama dalmatinskog priobalja i otoka sredinom

⁵ Kazala Anica Begin, a čula od svoje pok. sestre Mare u Šipanjskoj Luci, broji 265 stihova (Glavić 1889: 36-44)

druge polovine 19. stoljeća. Terenska istraživanja seoskih i malogradskih sredina svjedoče da je pismenost među djevojkama i ženama bila rijetka pojava pa su baš zapisivači usmene poezije isticali da žene, posebno one koje su poznavale veliki broj stihova i pjesama tradicijske književnosti najčešće nisu znale ni čitati, a pogotovo pisati. Matija Murko posvetio je cijelo poglavlje svoje studije pjevačicama te je naveo da je u svom terenskom radu u Dalmaciji i Boki Kotorskoj susreo brojne pjevačice koje su poznavale veoma dugačke narativne pjesme te kako je među njima bilo i pripadnica viših društvenih krugova. Nadalje navodi kako su pjevačice epskih pjesama obično visoke životne dobi te da mlađe djevojke ne uče pjesme o čemu svjedoči i podatak kako niti jedna pjevačica koju je susreo tijekom terenskog rada nije naslijedila to umijeće od svoje majke (Murko 1951: 190-191). Murko iznosi i mišljenje o povezanosti usmene tradicije i negativnog društvenog stava prema pismenosti djevojaka:

Usmeno predanje pjesama moglo se održati tako dugo kod žena, budući da ne samo seljanke, već i žene iz građanskih i patricijskih porodica nisu znale čitati i pisati, a čak nisu ni smjele da to uče. Čuo sam na svoje uši mišljenje, da bi žene s perom u ruci mogle unesrećiti sebe i svoje obitelji, jer bi pisale ljubavna pisma (knjige amorose) i jedna protiv druge. (...) Zabilježio sam, da je bilo između pjevačica šest nepismenih, dvije su umjele samo čitati, jedna je pohađala osnovnu školu godinu dana, jedna bila je samouk, nekoliko ih je naučilo čitati od braće. (Murko 1951: 191)

Budući da Murko u svojoj studiji opisuje terenska istraživanja provedena između 1930. i 1932. godine, u vrijeme kada je Baldo Glavić zapisivao tekstove usmene poezije u drugoj polovini 19. stoljeća, naobrazba djevojaka i žena zacijelo je bila još niže razine.

Junakinje triju pjesama opisane su u korištenju vještine pisanja, a uz nju je nerijetko spomenuto i da se pisanjem služe potajice, a formulativnim je iskazom sama vještina opisana kao plod “dobre sreće”:

Anica, robinju budimskoga kralja

Al' Anici dobra sreća bila
 Đe 'no znade štiti i pisati,
 potkrijući knjigu nakitila. (prema: Glavić 2022: 713)

Mara Zagorka, sestra Nikolina

Kad je Mare svoga brata čula,
 od svoga se brata prepadnula,
 svome bratu ništa ne govori,
 nego šeta b'jele u kamare,
 sv'jetal kralju piše knjige male. (prema: Glavić 2022: 780)

Hasan-aginica

Onda stade, b'jelu knjigu piše,
 Pa je šalje Kuni Asan-agu, (...) (prema: Glavić 1889: 41)

Knjigu primi Asan-aginica,
 Kad vigjela što je nakićeno,
 Ni polu je proučila nije,
 Groznijem je suzam natopila, (...) (prema: Glavić 1889: 43)

I u ovoj je pjesmi glavna junakinja pismena žena koja svoj problem rješava pišući pismo. Njena kazivačica, Anica Begin iz Luke na Šipanu, posebno se je istakla među ostalim Glavićevim kazivačima i po broju i po kvaliteti pjesama u repertoaru pa i po njihovu opsegu. Ovdje naveden primjer pokazuje donekle i osobine njena usmenog stila pa ne čudi da se je veliki broj zapisa usmenih pjesama, kako onih junačkih, tako i balada i pričalica iz izdanja ženskih (lirskih) pjesama ušao u antologijska izdanja hrvatskih usmenih pjesama. Odabir priređivača *Hrvatskih narodnih pjesama* odredio je korpus tekstova koji su

u antologijama i reprezentativnim zbirka usmenog pjesništva zauzimali važno mjesto pa je tako započeo proces kanonizacije skupine pjesama među kojima su bili brojni zapisi iz Dalmacije, a unutar toga i iz rukopisa Balde Glavića. Novo izdanje koje je obuhvatilo prvu trećinu njegovog cjelovitog rukopisnog zbornika izuzetno je vrijedan doprinos boljem poznavanju ne samo njegova rada, nego i jednog dijela usmene baštine zahvaćene u vrijeme kada je ovaj kulturni fenomen predstavljao sastavni dio života stanovništva južne Dalmacije.

LITERATURA

- Andrić, N. (1908) Sabirači „Matičinih“ hrvatskih narodnih pjesama: 3. Baldo Melkov Glavić. *Glas Matice hrvatske*. I. dio br. 19: str. 156-159; II. dio br. 20: str. 164-167; Mihovio Pavlinović br. 13: str. 105-108; Vinko Palunko br. 16-17: str. 129-132.
- Andrić, N. (1909) *Hrvatske narodne pjesme: Drugi odio: Ženske pjesme. Romance i balade*. Knjiga 5 [HNP 5]. Zagreb: Matica hrvatska.
- Andrić, N. (1914) *Hrvatske narodne pjesme: Drugi odio: Ženske pjesme. Pričalice i lakrdije*. Knjiga 6 [HNP 6]. Zagreb: Matica hrvatska.
- Andrić, N. (1939) *Hrvatske narodne pjesme: Uskočke i hajdučke pjesme*. Knjiga 8 [HNP 8]. Zagreb: Matica hrvatska.
- Andrić, N. (1940) *Hrvatske narodne pjesme: Historijske, krajiške i uskočke pjesme*. Knjiga 9 [HNP 9]. Zagreb: Matica hrvatska.
- Batina, K. (2022) Uvod u čitanje. U: Perić-Polonijo, T.; Batina, K. i Dimšić, K. (2022) *Junačke pjesme iz Šipanske Luke, Dubrovnika, Konavala i Orašca: Zapisao Baldo Melkov Glavić (1865–1885)*. Zagreb: Matica hrvatska, str. 5-16.
- Bosanac, S. (1897) *Hrvatske narodne pjesme: Odio prvi: Junačke pjesme*. Knjiga 2 [HNP 2]. Zagreb: Matica hrvatska.
- Bošković-Stulli, M. (1962a) Narodne pjesme u rukopisnom zborniku Balda Glavića. *Zbornik za narodni život i običaje*, knj. 40. Zagreb, str. 53-69. Preuzeto s: <https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiii.v.a&id=178086> (Datum pristupa: 09.11.2023.)
- Bošković-Stulli, M. (1962b) Sižei narodnih bajki u hrvatskosrpskim epskim pjesmama, *Narodna umjetnost*, 1(1), str. 15-36. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/34044> (Datum pristupa: 09.11.2023.)
- Bošković-Stulli, M. (1964) *Narodne epske pjesme* PSHK 25. Zagreb: Matica hrvatska, Zora.
- Broz, I. i Bosanac, S. (1896) *Hrvatske narodne pjesme: Odio prvi: Junačke pjesme*. Knjiga 1 [HNP 1]. Zagreb: Matica hrvatska.
- Delić, S. (1997) Matičine zbirke ženskih pjesama: Sto godina nakon edicije Hrvatske narodne pjesme (1896.-1942.). *Narodna umjetnost*, 34(2), str. 79-93. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/42374> (Datum pristupa: 23.10.2023.)

- Delorko, O. (1962) O nekim našim narodnim pjesmama s novelističkim osobinama. *Narodna umjetnost*, 1(1), str. 37-50. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/34047> (Datum pristupa: 25.10.2023.)
- Dukat, Z. (1992) Usmene epske pjesme iz Dubrovnika i dubrovačke okolice. *Narodna umjetnost*, 29(1), str. 155-167. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/71255> (Datum pristupa: 24.10.2023.)
- Dukić, D. (1992). *Zmaj, junak, vila: Antologija usmene epike iz Dalmacije*. Split: Književni krug.
- Dukić, D. (2004a). *Usmene epske pjesme I*. SHK. Zagreb: Matica hrvatska. Dukić, D. (2004b). *Usmene epske pjesme II*. SHK. Zagreb: Matica hrvatska.
- Glavić, B. M. (1889) *Narodne pjesme, iz usta i rukopisa skupio i za štampu spravio pop Baldo Melkov Glavić. Zbirka I*. Dubrovnik: troškom knjižare D. Pretnera (II izd. 1895.).
- Glavić, B. M. (1897) *Narodne pjesme, iz naroda za narod skupio pop Baldo Melkov Glavić. Zbirka II*. Dubrovnik: nakladom D. Pretnera.
- Humski, V (1998) Glavić, Baldo Melkov. U *Hrvatski biografski leksikon*. Preuzeto s: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=6916> (Datum pristupa: 24.10.2023.)
- Murko, M. (1951) *Tragom srpsko-hrvatske narodne epike: Putovanja u godinama 1930-1932*. knjiga. Zagreb: JAZU.
- Perić-Polonijo, T. (1996) *Tanahna galija: Antologija usmene lirike iz Dalmacije*. Split: Književni krug.
- Perić-Polonijo, T. (2004) Otočke kazivačice usmenih pjesama. U: Jambrešić Kirin, R. i Škokić, T. ur. *Između roda i naroda: Etnološke i folklorističke studije*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Centar za ženske studije, str. 269-278.
- Perić-Polonijo, T.; Batina, K. i Dimšić, K. (2022) *Junačke pjesme iz Šipanske Luke, Dubrovnika, Konavala i Orašca: Zapisao Baldo Melkov Glavić (1865–1885)*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Ravlić, J. (1963) Povijest Matice hrvatske. U: Ravlić, J. i Somborac. M. *Matica hrvatska: 1842-1962*. Zagreb: Matica hrvatska, str. 9-270.

NARODNE PJESME

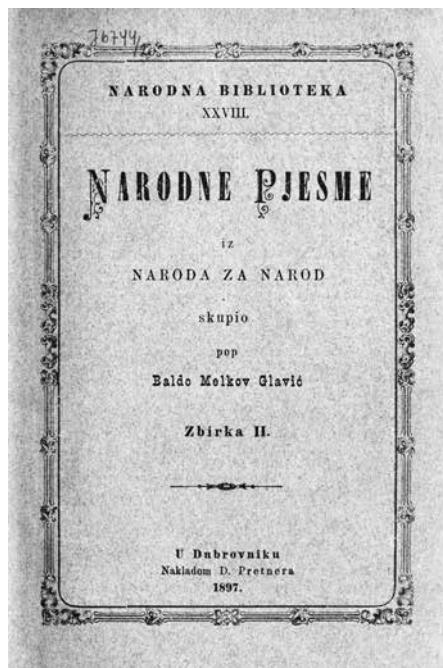
iz
usta i rukopisâ
129754
skupio i za štampu spravio

pop
Baldo Melkov Glavić

Zbirka I.

U DUBROVNIKU
TROŠKOM KNJIŽARE D. PRETNERA
1889.

Narodne pjesme iz usta i rukopisâ

Narodne pjesme iz naroda za narod

THE CONTRIBUTION OF BALDO MELKOV GLAVIĆ TO THE COMPILATION OF ORAL POETRY

ABSTRACT

The paper presents the contents of manuscript and printed collections of oral poetry records of Baldo Melkov Glavić (1841-1910). He recorded folk songs between 1865 and 1885 on the islands of Mljet, Korčula and Šipan, as well as in Dubrovnik and the surrounding places. At the end of that period, he donated his manuscript collection to Croatian Matrix. The manuscript contains 709 texts recorded in 119 volumes and includes more than 100,000 recorded verses and today it is stored in the Archives of the Department of Ethnology of HAZU under the designation MH 179 a-i. Numerous researchers of oral poetry emphasized the value of this collection and stated that the aesthetic quality of the records and their cultural characteristics represent a valuable scientific resource and that this one deserves a complete publication. The printing of the first part of Baldo Glavić's complete manuscript with information about the narrators and singers of the poems in the *Manuscript Heritage Collection* of Croatian Matrix in the 2022, is a valuable contribution to the scientific study of the oral poetry of the Dalmatian South from the time when numerous song texts were still in oral circulation.

KEY WORDS: *Archives of the Department of Ethnology HAZU, ballads, Baldo Melkov Glavić, Croatian Matrix, heroic poetry, manuscript records, oral poetry, Korčula, Šipan, Mljet, Dubrovnik*